

Dual karijera žena u rukometu

Stojković Hinić, Sandra

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Splitu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:221:974458>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET

Specijalistički diplomski stručni studij kineziologije / smjer Sportski trener
rukometa

DUAL KARIJERA ŽENA U RUKOMETU

Završni rad

Studentica:

Sandra Stojković Hinić

Mentor:

Izv.prof.dr.sc. Marijana Čavala

Sumentor:

Prof.dr.sc. Nenad Rogulj

Split, 2022.

*Društvo zahtjeva od žene da odgaja svoju djecu kao da nema posao,
da radi kao da nema djece,
i da izgleda kao žena koja nema niti djecu, niti posao.*

- Isabelle Roskam

SADRŽAJ

SAŽETAK	3
ABSTRACT.....	4
UVOD5	
1. OKVIR ISTRAŽIVANJA: DUAL KARIJERA ŽENA U RUKOMETU.....	7
1.1. DUAL KARIJERA – ELEMENTI I VARIJABLE	7
1.2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA.....	8
1.3. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA I PREGLED LITERATURE	9
1.4. METODE.....	11
1.4.1. Ograničenja.....	12
2. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	13
2.1. Iskustva muškaraca po pitanju dual karijere	17
2.2. Iskustva žena po pitanju dual karijere.....	21
3. RASPRAVA O PRILAGOĐENOSTI MJERA ŽENAMA I ŽENAMA U SPORTU	25
3.1. Opća rodna osviještenost	25
3.2. Rodna osviještenost u dual karijeri	27
4. ZAKLJUČAK	30
5. LITERATURA.....	33
PRILOG – ANKETNI UPITNIK	35

SAŽETAK

Dual karijera se kao pojam relativno kratko upotrebljava u Hrvatskoj i počinje se ozbiljno razmatrati na različitim razinama vlasti i od strane različitih donositelja odluka. Ovaj rad pruža detaljniji uvid u sam pojam, definicije, normative i učesnike u provođenju odluka vezanih za dual karijeru žena u rukometu.

Analiza rezultata provedena je istraživanjem na bivšim rukometašima i rukometašicama koji su se bavili sportom na vrhunskoj razini te nastupali za nacionalnu selekciju. Nije jednostavan zadatak dokazivanje tvrdnje da dual karijera u Hrvatskoj nije dovoljno primijenjena. Sportaši, koji su ciljana grupa dual karijere nisu upoznati s opcijama u dovoljnoj mjeri da pokušaju ostvariti pristup ovom svojevrsnom pravu sportaša.

Ovo istraživanje nije sveobuhvatno i ne prikazuje činjenično stanje, ali primjerima i iskustvima prikupljenih slučajnim uzorkom pokazuje nisku razinu svijesti o ovoj tematici. Pored nedostatka saznanja o prilikama kreiranim kroz regulacije dual karijere, ovo istraživanje nastoji definirati poziciju žena u dual karijeri u odnosu na muškarce te odgovoriti na pitanje: *Je li pristup dual karijeri uistinu rodno osjetljiv?*

Ključne riječi: dual karijera, žene u sportu, žene u rukometu, ravnopravnost u sportu.

ABSTRACT

Dual career of women in handball

Dual career as a term is relatively new in Croatia and is beginning to be seriously considered at different levels of government and by different decision makers. This paper provides a more detailed insight into the concept, definitions, norms and participants in the implementation of decisions related to the dual career of women in handball.

The analysis of the results was conducted by research on former handball players who played sports at the top level and played for the national team. Proving the claim that dual careers in Croatia are not applied enough because, athletes who are a target group of dual careers - are not familiar with the options enough to try to gain access to this kind of right of athletes, is not an easy task.

This research is not comprehensive and does not show the above all situation, but with examples and experiences collected by a random sample, it shows a low level of awareness on this topic. In addition to the lack of knowledge about the opportunities created through dual career regulations, this research seeks to define the position of women in dual careers compared to men, and to answer the question: Is the dual career approach really gender sensitive?

Keywords: dual career, women in sports, women in handball, equality in sports

UVOD

U posljednjem desetljeću, obilježenom razvojem tehnologija i unapređenjem pristupa informacijama i mogućnostima, žene su osnažile borbu za ravnopravnost koristeći brojne platforme kao alate zagovaranja za ravnopravnost i unapređenje položaja žena i djevojčica u društvu općenito. Najglasnija borba se vodila upravo kroz najgore oblike diskriminacije na osnovu spola, koja u prevelikom broju slučajeva uzima oblik nasilja. No u tim, kao i u ostalim slučajevima nasilja protiv žena, u korijenu problema leži neravnopravnost i socijalne norme kojima se djevojčica i žena, uvjetno rečeno - uči njezinom mjestu u obitelji, zajednici ili društvu (WHO, 2010). Nije novost da isti stavovi određuju i položaj djevojčica u školi (siguran pristup obrazovanju, prilike za povratak u školu, prekvalifikacija i slično.) Na primjer, Fond Ujedinjenih naroda za populacijska pitanja često izvještava o zabrani pristupa mogućnostima, prihodima i uslugama u različitim zemljama, smatrajući takvo tretiranje žena i drugih slabije zastupljenih grupa oblikom nasilja (UNFPA, 2020). Imajući u vidu takva shvaćanja i razmatrajući njihovu primjenu u analizi položaja žena u određenom društvu, fokus studije, koja nastoji razumjeti razinu ravnopravnosti prema tome, mogu biti prema niže navedenim stavkama (neiscrpna lista):

- određenoj grani privrede,
- položaju žena na radnom mjestu,
- analizi položaja ili predstavljanja žena kroz različite javne ili socijalne medije,
- analizi položaja žena u edukaciji,
- analizi položaja žena u kulturi te
- analizi položaja žena u sportu.

Analiza svake od ovih stavki pojedinačno, u kombinaciji ili kumulativno, ukazat će na razinu ravnopravnosti spolova u društvu. No, tradicionalni stavovi da je sport muški, stvoren od muškaraca i za muškarce zapravo čine sport najvećim izazovom za ravnopravnost u određenom društvu. Istom logikom se može zaključiti da je analiza položaja žena u sportu ogledalo sveukupnog napretka društva.

Dual karijera odnosi se na karijeru nakon sportske karijere, odnosno na stvaranje povoljnog i fleksibilnog okruženja za kontinuitet sportske karijere, bez potrebe za odricanjima u radnom odnosu ili obrazovanju. Dakle, sportašima je, onima koje se sportom

bave na vrhunskoj razini, teško uskladiti školovanje u mlađim, odnosno zaposlenje u starijim godinama sa sportskom karijerom. Povrh toga, ženama je zbog nejednakosti gotovo u svakom segmentu života ta mogućnost još više otežana. Dual karijera pokazuje cjelokupnu situaciju položaja žene u društvu jer rodna ravnopravnost promovira ekonomski razvoj društva.

Za analizu je odabrana sportska grana - rukomet, definiranog generalno kao „muški“ kolektivni sport, a kojim se bave i žene. Analizom upitnika provedenog među rukometašicama i rukometašima, utvrdit će se stanje dual karijere žena u rukometu.

1. OKVIR ISTRAŽIVANJA: DUAL KARIJERA ŽENA U RUKOMETU

Imajući u vidu da je dual karijera kao pojam relativno nov u Hrvatskoj (Hrvatski olimpijski odbor je 2013. godine pokrenuo nekolicinu projekata koji se odnose na sportaše i obrazovanje)¹, i počinje se ozbiljno razmatrati na različitim nivoima vlasti i od strane različitih donositelja odluka. Naredno poglavlje pruža detaljniji uvid u sam pojam, definicije, normative i učesnike u provođenju odluka vezanih za dual karijeru žena u rukometu. Osvrtom na zakonske definicije, ovo poglavlje utvrđuje neophodne elemente i postavlja osnovu za analizu rezultata istraživanja provedenog na bivšim rukometašima i rukometašicama koji su igrali za nacionalnu selekciju. Promatrajući odgovore bivših elitnih rukometaša u Hrvatskoj, polazna hipoteza ovog rada je da *dual karijera u Hrvatskoj nije primijenjena dovoljno jer sportašice i sportaši, koji su ciljana grupa dual karijere, nisu upoznati s mogućnostima* u dovoljnoj mjeri da pokušaju ostvariti pristup ovom svojevrsnom pravu sportaša. Pored nedostatka saznanja o prilikama kreiranim kroz regulacije dual karijere, ovo istraživanje nastoji definirati poziciju žena u dual karijeri u odnosu na muškarce te odgovoriti na pitanje: *je li pristup dual karijeri uistinu rodno osjetljiv?*

1.1. DUAL KARIJERA – ELEMENTI I VARIJABLE

Hrvatski Olimpijski Odbor (u daljem tekstu: HOO) u projektu *Sinergija sportske kulture, olimpijskih vrijednosti i dual karijere u sportu* (2020.) definira dual karijeru kao koncept koji se odnosi na uvjete i podršku sportašima u obrazovanju ili radnom odnosu i sportskoj karijeri, kako bi se omogućio nastavak karijere u sportu ili u drugim djelatnostima u kombinaciji sa sportom. No isti projekt navodi da u cijeloj Europi postoji oko 120 000 mladih ljudi koji su u procesu dual karijere od kojih će u prosjeku oko 30% zapravo ostvariti profesionalnu karijeru u sportu (str.27.) Jedno međunarodno istraživanje spominje i brojku od 30% sportaša mlađih od 17 godina koji će se povući iz sporta smatrajući da „sport iziskuje

¹ <https://www.hoo.hr/hr/sportasi/sportasi-i-obrazovanje/2776-sportasi-i-obrazovanje-potencijal-zajednice> (HOO, 2013)

previše vremena i izravno utječe na rezultate školovanja i odabir - studij da ili ne“ (HOO, 2013).

Bitni elementi definicije dual karijere su: sportska karijera, radni odnos i obrazovanje. *Sportska karijera* je karijera u sportu i većina autora je objašnjava kao posvećenost i težnju za postizanjem maksimalnih postignuća u jednom ili više različitih sportova (na primjer (Zolotareva & Volchkova, 2015.) Radni odnos u ovom istraživanju tumači se u skladu s nacionalnim Zakonom o radu (NN 93/2014-1872): odnos između poslodavca i radnika koji nastaje po osnovu radnog ugovora, a po kojem je poslodavac dužan isplatiti plaću radniku za ispunjenje obaveze po istom ugovoru. Pod obrazovanjem se u ovom istraživanju podrazumijeva formalno obrazovanje pri nadležnoj instituciji u Republici Hrvatskoj. **U svojoj osnovi, dual karijera ukazuje na stvaranje povoljnog i fleksibilnog okruženja za kontinuitet sportske karijere, bez potrebe za odricanjima u radnom odnosu ili obrazovanju.** Potreba za fokusiranim radom nadležnih institucija, klubova i drugih interesnih strana na razvoju takvog okruženja proizlazi iz preduge povijesti i evidencije odricanja od sporta u ime obrazovanja i razvoja karijere u drugim profesijama. Pri tome je također bitno naglasiti postojanje različitih razina sportske karijere (HOO, 2020.):

1. Početak sportske specijalizacije;
2. Prijelaz iz juniorske u seniorsku kategoriju;
3. Prijelaz u profesionalni sport;
4. Završna faza sportske karijere te
5. Završetak sportske karijere.

U osnovi, dual karijera znači **osigurane uvjete za postizanje svih navedenih faza.** Istim se implicira da su vlasti nadležne za donošenje relevantnih poticajnih politika i mjera, na način da obrazovne institucije, poslodavci i klubovi imaju očigledan interes u potpori osobe koja se odluči za dual karijeru. Time se već stvara i predodžba o osnovnim varijablama koje će se analizirati u ovom istraživanju: poticajne politike i mjere usmjerene na promociju dual karijere te radni odnosi, tj. ugovori na kojima su zasnovani.

1.2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Budući da je istraživanje sveukupnog položaja žena na nacionalnom nivou, kroz istraživanje sporta ili neke druge grane, skup i dugotrajan proces, ovom prilikom izvršit će se

prvo analiza, a potom i valorizacija relevantnih mjera kroz intervju i upitnike. S obzirom na ograničenja opisana u daljnjem tekstu, intervju i upitnik će se obaviti sa ženama koje su se profesionalno bavile rukometom na vrhunskoj razini (bile članice nacionalne selekcije.) Navedenim ispitanicama će se omogućiti provjera informiranosti, a samim time i pristupačnost dual karijere ženama u sportu. Sam upitnik će se provesti kako bi se:

- a) utvrdila svijest o dual karijeri, faktori odlučivanja i ostvarenja dual karijere te
- b) valorizirala ravnopravnost u pristupu javnih politika te njihova usklađenost životu žene

S obzirom na sve navedeno, pitanja postavljena pred ovo istraživanje su:

1. Jesu li nacionalne politike i mjere kojima se promovira dual karijera prilagođene ženama u sportu - rukometu?
2. Koji su ključni elementi tih politika i mjera za žene u sportu - rukometu?
3. Koje su najčešće prepreke pred ženama u sportu- rukometu zbog kojih odustaju od sportske karijere?

Postavka ovog istraživanja je da su previđeni elementi odlučujući za žene u kreiranju politika usmjerenih na dual karijeru. Takva postavka proizlazi iz tradicije manjka rodne osjetljivosti politika te zastupljenosti žena u sportu, ali i među donositeljima odluka i politika relevantnih za sport. Takvi stavovi su, nažalost, prevladavajući čak i danas, nasuprot opće poznatom pozitivnom doprinosu žena ekonomskom razvoju, ne samo obitelji i zajednica, nego i šire. Ravnopravnost žena je obilježje modernog svijeta i napretka civilizacije.

Za usporedbu i točniju analizu, anketa je ponuđena i jednakom broju muškaraca prema istim kriterijima (profesionalno bavljenje rukometom na razini državne reprezentacije.) Odgovori na gore navedena pitanja će potvrditi ili opovrgnuti ovu pretpostavku, a detaljni nalazi predstavljeni su u poglavljima 2. i 3. ovoga rada.

1.3. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA I PREGLED LITERATURE

Literatura koja daje podlogu ovom istraživanju je gotovo neiscrpna i može se klasificirati u tri kategorije, u skladu sa svrhom, formom i metodama korištenim pri njezinu stvaranju. Prva kategorija je literatura koja objašnjava termine relevantne za temu, daje

kontekst i pomaže pri objašnjenju problematike u ovoj studiji. To su znanstveni radovi i izvještaji koji ukazuju na opći položaj žena u sportu. Drugu kategoriju čine regionalne i nacionalne politike, mjere i smjernice promocije dual karijere uopće. Treća kategorija su prethodna istraživanja na temu ravnopravnosti i učešću žena u sportu te njihova dual karijera. Najrelevantnije studije su imenovane i detaljnije objašnjenje u nastavku teksta po navedenim kategorijama.

a) *Literatura o prethodnim akademskim istraživanjima o ženama u sportu:*

U stručnom članku *Moderna povijest žena u sportu* (Lopiano, 2000)² dan je pregled epoha razvoja i pristupa žena sportu. Iako usmjeren prema Sjedinjenim Američkim Državama, članak ukazuje na prevladavajuće kolektivne stavove prema sportu i ženama. Slično *Hermann i Volmezer* (2016) daju uvid u vladajuće stereotipe koji prate žene u nogometu, ali i utjecaj takvih stavova na osobni i ekipni rezultat. Zapravo autorice u stručnom članku *Djevojčice trebaju kuhati, a ne šutirati – Nogometašice pod prijetnjom stereotipa*³ ukazuju na značaj problema negativnih stavova, pritisak i efekte stavova kojima se djevojčica ili žena isključuje iz sporta. To je svakako značajno i za ovo istraživanje jer upravo takvi stavovi najčešće definiraju politike i mjere relevantne za život žene uopće, a svakako žene u sportu.

Drugu stranu i kako to izgleda pod drugačijim uvjetima predstavlja članak pod nazivom *Pobjeda za sve: ženske i muške ekipe iz zemalja s višim stupnjem ravnopravnosti daju bolje rezultate na međunarodnim natjecanjima* (Berdahl, Uhlmann, & Bai, 2015).⁴ Autori(ce) ovog stručnog članka i istraživanja zaključuju da ravnopravnost poboljšava timske rezultate na međunarodnim natjecanjima, ali isto tako poboljšava rad poduzeća koje zapošljava sportašice. Razlog tome autori(ce) nalaze u činjenici da ekonomski poticaj oslobađa potencijal sportašice.

² Neslužbeni prijevod naslova s engleskog jezika: *Modern History Of Women In Sports: Twenty-Five Years Of Title IX*.

³ Neslužbeni prijevod naslova s engleskog jezika: *"Girls should cook, rather than kick!" – Female soccer players under stereotype threat*

⁴ Neslužbeni prijevod naslova s engleskog jezika: *Win-win: Female and male athletes from more gender equal nations perform better in international sports competitions*.

b) Nacionalne politike i mjere kojima se cilja promocija dual karijere:

Fokusirane politike i mjere ka unapređenju položaja sportaša i sportašica u Europskoj uniji počinju s EU smjernicama o Dualnim Karijerama za Sportaše (EC, 2012).

2014 Nacionalni program razvoja karijere nakon sportske karijere (Caput-Jogunica & Vrbek, 2017)

2011 Priručnik o dobroj praksi – Ravnopravnost spolova u športu (Talleu, 2011)

c) Studije o ženama u sportu i dual karijeri u Hrvatskoj:

Aktivnost žena u području sporta i sportske rekreacije (Đonlić, Kinkela, & Moretti, 2009)

Rezultati istraživanja o sportskim i rekreacijskim aktivnostima (MTS, 2020)

1.4. METODE

Tablica 1 predstavlja predmet i metodu primijenjenu pri istraživanju:

Tablica 1: Predmet i primijenjena metoda istraživanja u ovoj studiji

	Predmet	Izvor
1	Politike i smjernice koje postavljaju obvezu za postizanje rodne ravnopravnosti u sportu u Hrvatskoj (broj politika; obveza i nosioci obaveze)	Analiza postojećih istraživanja
2	Poticajni programi za dual karijeru u Hrvatskoj s fokusom na žene i rodnu ravnopravnost (broj mjera; prilagođenost ženama u radnom odnosu i njihovo učešće u kreiranju mjera; nositelji obaveze)	Analiza postojećih istraživanja
3	Potvrda zastupljenosti i učešća žena u kreiranju politika i mjera kojima se promovira učešće u sportu i dual karijera	Intervjui
4	Potvrda informiranosti, dostupnosti i primjenjivosti politika i mjera prema dual karijeri među ženama u vrhunskom rukometu	Upitnik

Analiza zastupljenosti žena u ukupnom broju sportaša s dual karijerom će uslijediti po pregledu prethodnih istraživanja i statističkih podataka pri Ministarstvu Turizma i Sporta RH (u daljem tekstu: MTS), HOO-a te podataka i godišnjih izvještaja Kineziološkog fakulteta u Splitu. Prethodna istraživanja će služiti kao osnova za intervjuje i upitnike, kojima će se dalje valorizirati primjenjivost rezultata analize.

Intervjui. Intervjui će biti ograničeni i ciljani. Voditeljica ove studije će pokušati ostvariti pristup ženama u različitim relevantnim strukturama društva, a koje udovoljavaju prethodnim kriterijima. S obzirom da je baza seniorska rukometna reprezentacija Hrvatske, a ista služi kao studija slučaja za valorizaciju informacija i analiza, intervjui će biti organizirani s nekolicinom predstavnica koje su relevantne za navedeno istraživanje. Cilj ove studije je napraviti barem 5 intervjuja, ali voditeljica ovog istraživanja je spremna proširiti listu razgovora ako se za to pojavi potreba kroz samo istraživanje.

Upitnik sa ženama koje imaju dual karijeru i onima bez dual karijere. Kako je prikazano u Tablici 1, upitnik se izrađuje s namjerom da se potvrdi prilagođenost mjera i politika potrebama i životu žene u radnom odnosu. Upitnik će biti sastavljen od tri dijela: a) podaci o ispitanici ankete: starosna dob, edukacija, zaposlenje te učešće u sportu i sportskim aktivnostima; b) informiranost o dual karijeri i relevantnim poticajnim mjerama te c) prepreke ostvarenju dual karijere – stvarne i pretpostavljene. Cilj je bio ispuniti 10 upitnika, 5 od strane učesnica s dual karijerom i 5 učesnica samo sa sportskom karijerom. Ako se ne ispuni ili se poveća određena kvota jedne od ovih skupina, broj druge skupine učesnica će se regulirati kako bi se održala ravnoteža i olakšalo tumačenje podataka. Naknadno je odlučeno da bi dobar pokazatelj bila i usporedba s muškarcima iste skupine te će anketa biti ponuđena i njima.

Analiza ukupnih podataka. Intervjuima se namjerava potvrditi primijenjenost teoretske analize dual karijere rukometašica koje su se profesionalno bavile rukometom na vrhunskoj razini i bile članicama nacionalne selekcije, dok će sveukupni rezultati biti testirani kvantitativnom analizom odgovora ponuđenih kroz upitnike. Rezultati upitnika će dati omjer u tumačenju prilagođenosti dual karijere životu žene, odnosno ukazati na probleme s kojima se žene najčešće sučeljavaju u ostvarenju dual karijere. Čuvanje i analiza podataka vršit će se u skladu s pravom EU o zaštiti podataka (GDPR).

1.4.1. Ograničenja

Ograničenja postavljena samim prijedlogom su nametnuta vremenom i svrhom istraživanja. Osnovni cilj je, naravno, da se utvrdi ravnopravnost u dostupnosti dual karijere. Iscrpna studija na ovu temu svakako bi uvelike doprinijela naporima prema unapređenju položaja žena, no ovo istraživanje je prilagođeno potrebama završnog rada stručnog studija.

Navedenim se zapravo umanjuje opća upotrebljivost rada jer se njime testiraju pristupi i metode istraživanja za buduće slične i šire projekte.

Posebno značajno ograničenje je ciljana grupa: opisano istraživanje vodit će se s odraslim ženama i muškarcima. Ovime se namjerava olakšati pristup podacima jer voditeljica ovog istraživanja smatra da bi intervjui i upitnici s osobama mlađim od 18 godina starosti iziskivala dodatnu pripremu i rad s roditeljima, starateljima i edukatorima kako bi se osigurao informirani pristanak i suglasnost. Također, kako je ovo istraživanje organizirano u okviru formalnog studija pri Kineziološkom fakultetu u Splitu, rezultati su predstavljeni kao završni rad autorice studije. Nije realno očekivati da bi se ovom prilikom mogla izvršiti studija na nacionalnom nivou u sportu općenito te se postavlja ograničenje na profesionalni vrhunski rukomet pri seniorskoj državnoj reprezentaciji.

Također je bitno naglasiti da su neki od izvora korišteni za ovaj rad službeno objavljeni na engleskom jeziku. S obzirom na dobro znanje engleskog jezika, prijevodi takvih radova su neslužbeni, odnosno, osobni prijevod autorice. Svaki takav slučaj će biti naglašen kroz fusnotu.

2. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

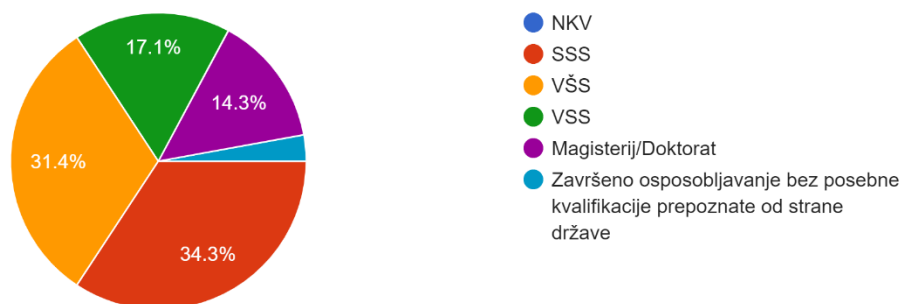
Ovaj dio rada bavi se rezultatima podataka prikupljenih kroz opisane tri metode (analiza dokumentacije, intervju i upitnik), koracima njihove analize i logikom tumačenja. Anketni upitnik sastojao se od 12 pitanja podijeljenih na tri dijela: a) podaci o ispitaniku ankete: starosna dob, edukacija, zaposlenje te učešće u sportu i sportskim aktivnostima; b) informiranost o dual karijeri i relevantnim poticajnim mjerama te c) prepreke ostvarenju dual karijere – stvarne i pretpostavljene.

Anketno istraživanje je provedeno na 35 ispitanika od kojih je 54,3% žena i 45,7% muškaraca. Ovim omjerom postignut je približni omjer 50:50 uključenosti oba spola u provedbi istraživanja, čime je poštovana rodna jednakost ispitanika. Iako je anketa bila ponuđena istom broju muškaraca i žena, velikim naporom je dosegnuta navedena brojka (iako i dalje manja od predviđene) muških odgovora. Je li to pitanje kolektivne svjesnosti, odgovornosti na razini spola ili nezainteresiranost za temu, pitanje je koje se može postaviti iz navedene činjenice.

Svi sudionici istraživanja su redom bivši vrhunski rukometaši/rukometasice koji su u svojoj karijeri nastupali za nacionalnu rukometnu reprezentaciju u seniorskom uzrastu. Sukladno tome, pretpostavka je da su njihovi sportski zahtjevi bili intenzivniji te uzimali više vremena, energije, interesa od ostalih sportaša ili nesportaša njihovih generacija. Dob ispitanika kreće se u rasponu od 30 – 59 godina starosti, a dob prestanka aktivnim bavljenjem sportom između 26-41.

Promatrajući stručnu spremu anketiranih vrhunskih rukometasica i rukometaša, podaci su šaroliki, ali najveći postotak zauzima srednjoškolsko obrazovanje i viša škola. *Graf 1.*

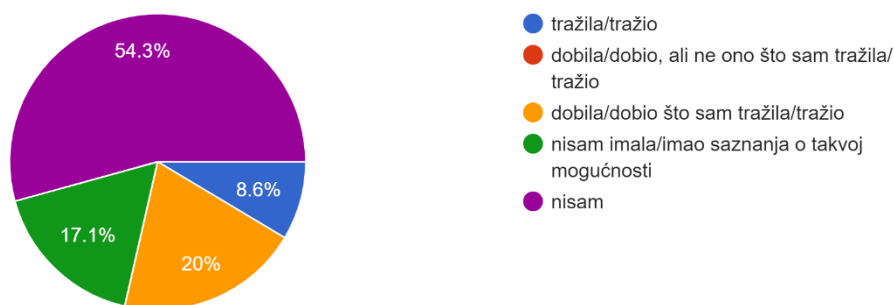
Graf 1: Stručna sprema ispitanika

Zanimljiva je činjenica da, zbroje li se dobiveni podaci ispitanika s fakultetskim obrazovanjem i poslijediplomskim studijem (31,4%), taj broj i dalje ne dostiže onaj srednje stručne spreme (34,3%). Iako dobiveni rezultati pokazuju da je nekolicina ispitanika uspjela uskladiti svoje sportske i školske obveze, velika većina se odlučila za sportsku karijeru nauštrb škole.

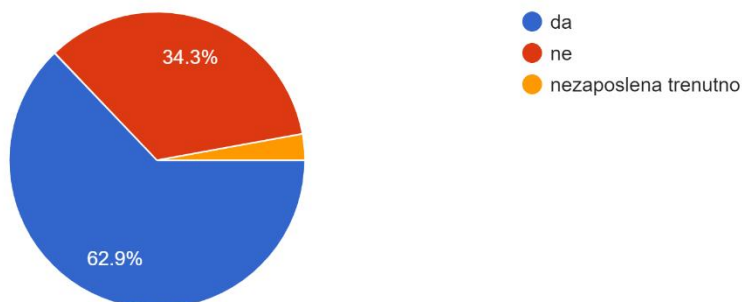
Zaslужni sportaši države, županije, grada ili općine u kojoj žive, prema posebnim odlukama čelnika, mogu dobiti neke povlastice kao nagradu za izvanredne rezultate u sportu. U te povlastice ubrajaju se dodjele gradskih stanova na korištenje, poslovnih prostora, razne stipendije, pomoć pri zapošljavanju i sl. Zanimljivo je primijetiti kako više od polovice anketiranih vrhunskih rukometasica i rukometaša nije koristilo ovakav oblik nagrade i potpore, a tek 20% ispitanika je dobilo ono što je tražilo. *Graf 2.*

Graf 2: Korištenje nekog oblika potpore u smislu podrške bavljenju sportom

Veliki problem prilikom završetka sportske karijere predstavlja zaposlenje. Ukoliko sportaš, u ovom slučaju rukometašica/rukometaš, nije na vrijeme razmišljao o životu nakon sporta, utoliko su sportska poznanstva, u nekim situacijama, jedini način u otvaranju novih prilika i rješenje za daljnji život. Veliki broj ispitanika je svoje prvo zaposlenje ostvarilo upravo zahvaljujući sportskim poznanstvima. Nedostatak ostalih mogućnosti, nedovoljan stupanj obrazovanja, nesnalažljivost i nespremnost za daljnji život, prevelika konkurencija na tržištu rada, samo su neki od mogućih razloga za činjenicu da je 62,9% ispitanika tu privilegiju i ostvarilo. Graf 3.

Graf 3: Zasluge sporta i sportskih poznanstava za prvo zaposlenje

Velika većina sportaša ostaje u sportu i nakon sportske karijere. Pitanje koje se nameće je je li razlog ostanka u sportu ljubav prema sportu, način i stil života ili jednostavno nesnalaženje u drugim poslovnim sferama. Činjenica da je u vrhunskom rukometu čak 57,1% ispitanika ostalo u sportu kao trener može s jedne strane odgovoriti na pitanje o brizi kluba o njihovoj daljnjoj egzistenciji ili zapravo o nespremnosti za tržište rada u drugim gospodarskim granama. Graf 4 .

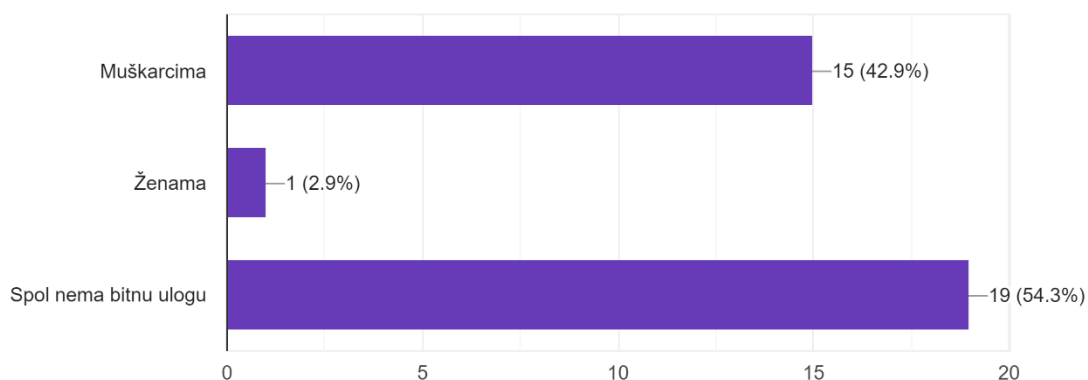
Graf 4: Ostanak u sportu i nakon sportske karijere

Rukomet na vrhunskoj razini je vrlo zahtjevan sport i potrebna je velika želja, volja, mogućnost i upornost da se uspostavi dual karijera, odnosno, osiguraju uvjeti za nesmetan nastavak sportske karijere bez potrebe za odricanjima u obrazovanju ili radnom odnosu. Sportsku karijeru ispitanici uglavnom nisu prekidali zbog poslovnih obaveza, njih 94,3%, dok je ovaj mali postotak ispitanika, koji je prekinuo sportsku karijeru iz navedenog razloga, naveo da se od sporta više nije moglo živjeti, odnosno, da se uz bavljenje rukometom na ovoj razini nije bilo moguće baviti drugim poslovima.

Promatrajući razinu i kvalitetu obrazovanja postignutog kod ispitanika, veliki broj njih smatra da bi njihovo obrazovanje bilo kvalitetnije (35,3%), a čak 47,1% da bi njihovo obrazovanje bilo višeg stupnja (47,1%) da se nisu bavili sportom na vrhunskoj razini. Upravo ovaj podatak govori o činjenici da je vrhunski rukometaš/rukometašica primoran birati između obrazovanja i vrhunskog bavljenja sportom. Zanimljiv rezultat proizlazi iz mišljenja ispitanika je li lakše ostvariti dual karijeru ženama ili muškarcima, gdje se dual karijera pojašnjava mogućnošću da se uz aktivno bavljenje sportom, uspostavi i druga karijera koja će osigurati ekonomsku neovisnost. Čak 54,3% ispitanika smatra da spol nema bitnu ulogu, a 42,9% ispitanika smatra da je to lakše ostvariti muškarcima. Graf 5.

Graf 5: Kome je lakše ostvariti dual karijeru

Posljednje pitanje anketnog upitnika odnosilo se na mišljenje ispitanika o tome što je osnova za ostvarenje dual karijere. Velika većina ispitanika slaže se s činjenicom da je za ostvarivanje viših rezultata (u ovom slučaju u obje sfere života), potrebna dobra organizacija, upornost, predanost, podrška obitelji, ali isto tako i stranačka pripadnost, poltronstvo, veze i poznanstva. Neki od ispitanika spominju i nerazumijevanje društva za vrhunski sport i sportaše, državne institucije koje nemaju prilagođene programe vrhunskim sportašima. Najsveobuhvatniji odgovor bio je razumijevanje i svjesnost da sportska karijera ne traje zauvijek te davanje naglaska na edukaciji prilikom samih sportskih početaka, kao i osvješćivanje činjenice da je visoki stupanj obrazovanja preduvjet za kvalitetan život i sigurnost od vanjskih faktora.

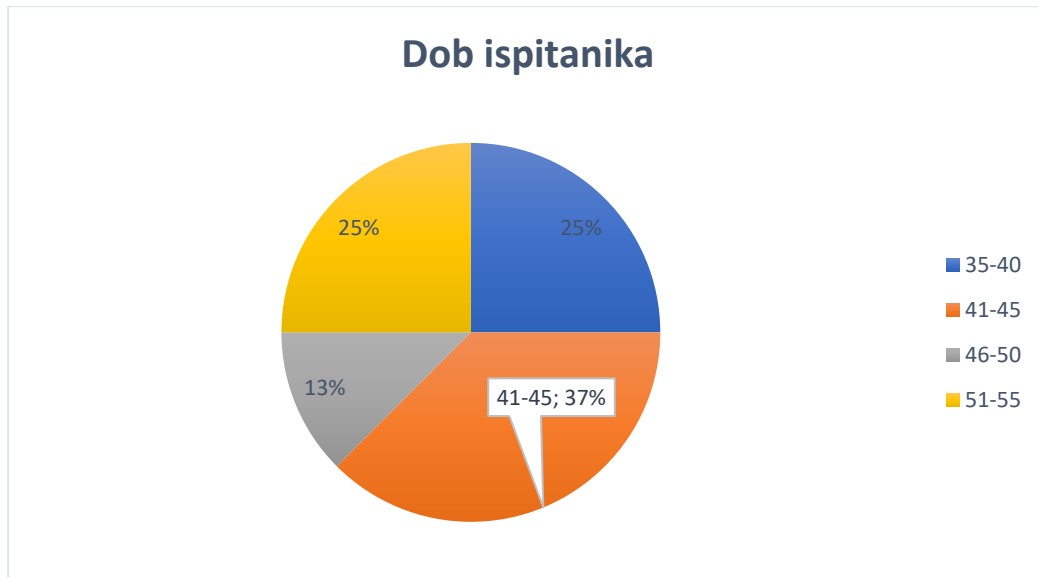
2.1. Iskustva muškaraca po pitanju dual karijere

Od 35 ispitanika provedene ankete, njih 16 je bilo muškaraca - vrhunskih sportaša, bivših rukometnih reprezentativaca. Bitno je još jednom naglasiti da je upitnik bio ponuđen jednakom broju žena i muškaraca pri čemu je ovaj broj „muških odgovora“ dostignut nakon brojnih i opetovanih intervencija, uključujući i onih prema njihovim ženskim polovicama. Još jedan od dokaza kako muškarci drugačije pristupaju obvezama, a moguće i prema temi koja je namijenjena ženama.

Dob muškaraca koji su sudjelovali u anketi bio je u rasponu od 36 – 56 godina, s naglaskom da je najveći broj sudionika (37%) bio u dobi između 50-55 godina. Graf 6.

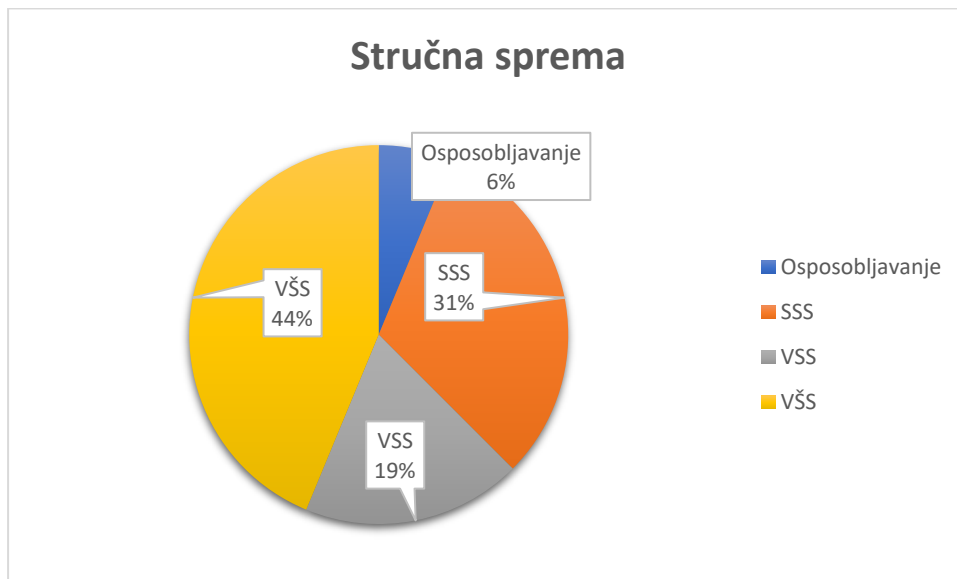
Navedena skupina rukometaša odgovara igračkoj dobi reprezentativaca koji su 1996. godine osvojili olimpijsko zlato.

Graf 6: Dob ispitanika

Usporedimo li stručnu spremu ispitanika i njihovo mišljenje o eventualnoj kvaliteti i stupnju obrazovanja da se nisu bavili sportom na vrhunskoj razini, dobivamo veliki postotak muškaraca koji su srednje (31%) i više stručne spreme (44%) s mišljenjem da su mogli ostvariti viši stupanj obrazovanja da nisu imali vrhunsku sportsku karijeru, njih čak 54%. Graf 7 i 8. Ovo dokazuje da su muškarci svjesni kako sport, u ovom slučaju vrhunski rukomet, nije dovoljan za osiguravanje životne egzistencije i zadovoljstva obrazovnog statusa.

Graf 7: Stručna sprema ispitanika

Naravno, treba imati na umu da su svi ispitanici završili svoju sportsku karijeru i to, prema anketi, većinom između 36-40 godina (69% ispitanika) pa se nameće pitanje jesu li toga bili svjesni i za vrijeme trajanja sportske karijere ili tek kada su završili svoju profesionalnu karijeru.

Graf 8: Kvaliteta i stupanj obrazovanja M

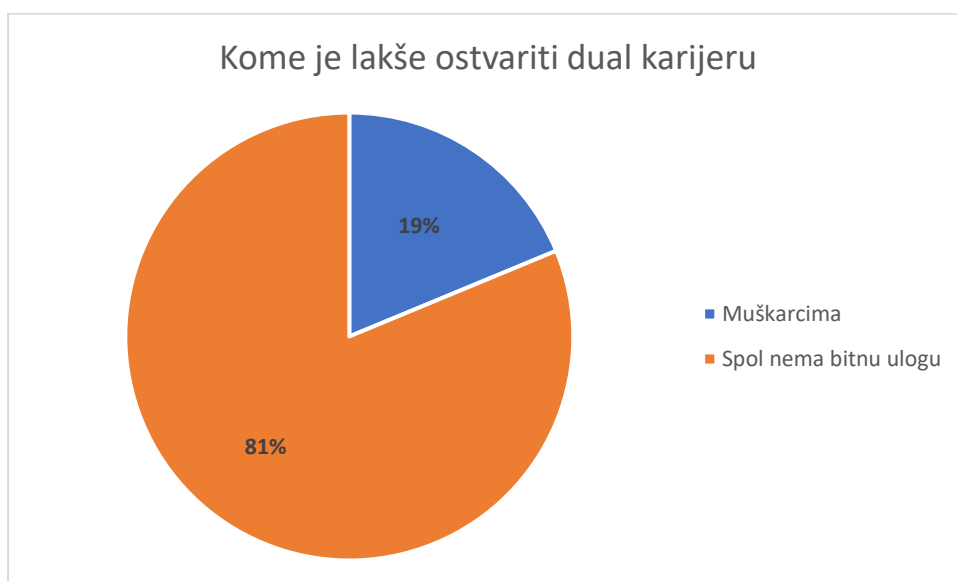

Ranije u istraživanju objašnjen je pojam potpore vrhunskim sportašima u smislu podrške bavljenju sportom kroz neki oblik „zahvale“ od strane države ili regionalne, odnosno lokalne samouprave. Činjenica da 50% muških ispitanika nije zatražilo nikakav oblik potpore, a njih 19% nije uopće imao saznanja o takvoj mogućnosti, govori o neznanju, neinformiranosti, čak i neusmjerenosti od strane ostalih sportskih djelatnika. Vjerojatnost je i da, s obzirom da je riječ o vrhunskom muškom rukometu, većina njih nije imala potrebu za takvim oblikom potpore ili su bili ekonomski neovisni.

Gotovo svi ispitanici vrhunski rukometaši (samo jedan se izjasnio negativno) su ostali u sportu nakon završene sportske karijere, a njih čak 80% ostalo je u sportu u funkciji trenera (ostali su pronašli zaposlenje kao sportski djelatnici.) Njih 81% tvrdi da su im sport i sportska poznanstva pomogli prilikom prvog zapošljavanja. Ovaj podatak pokazuje, s jedne strane, da vrhunski sportaši kotiraju bolje prilikom zapošljavanja, ponajviše zbog svoje izloženosti u medijima i u društvu, a s druge strane, je li to zapravo pokazatelj da vrhunski rukometaši nisu bili spremni za svijet izvan sporta pa je jedina opcija bila ostanak u poznatom okruženju.

Govoreći o dual karijeri i njezinu ostvarivanju, velika većina muškaraca, njih 81%, smatra kako spol nema bitnu ulogu prilikom ostvarivanja dual karijere, uz aktivno bavljenje sportom, uspostavljanje druge karijere koja će osigurati ekonomsku neovisnost. Preostali ispitanici, njih 19% smatra kako je to ipak lakše ostvarivo muškarcima, a zanimljivo je primijetiti kako niti jedan ispitanik nije odabrao opciju da je ženama lakše. *Graf 9.*

Graf 9: Ostvarivanje dual karijere prema spolu

Vrhunski rukometaši su svoja postignuća postigli napornim radom, odricanjem, upornošću, ambicijom i velikom podrškom i razumijevanjem obitelji. Upravo ove razloge većina njih navodi kao osnovu za ostvarenje dual karijere. Oni koji danas rade s mladim elitnim rukometašima smatraju kako je vrlo bitno informirati mlade sportaše o potrebi obrazovanja i prihvaćanju činjenice kako sportska karijera ima svoj rok trajanja te ih osvijestiti o važnosti visokog stupnja obrazovanja kao preduvjetu za kvalitetan život i sigurnost.

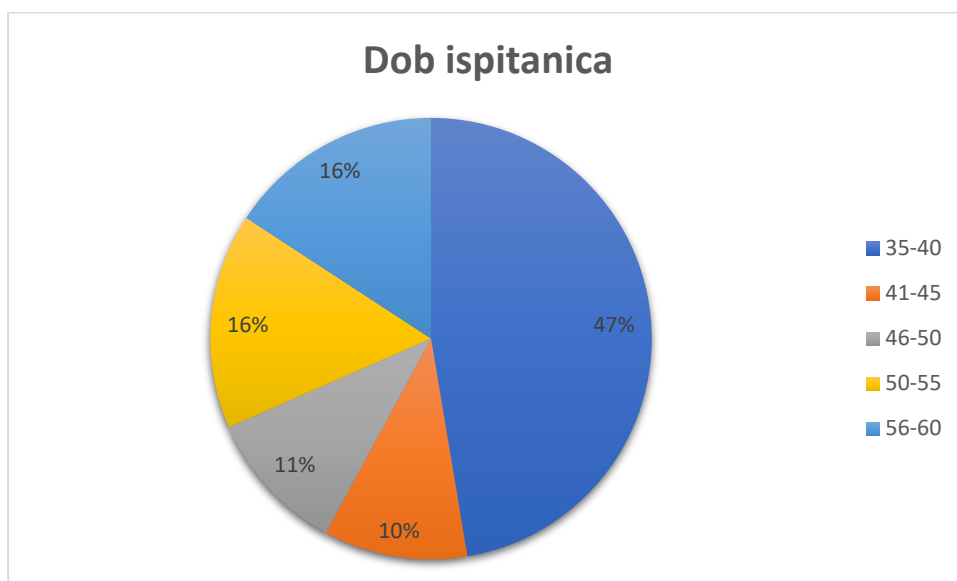
2.2. Iskustva žena po pitanju dual karijere

Od 35 ispitanika u provedenoj anketi, njih 19 je bilo žena, vrhunskih bivših rukometnih reprezentativki. Ispunjavajući upitnik, imale su puno više dodatnih komentara i širok spektar prepreka koje su utjecale na ostvarivanje njihovih dual karijera, ali koje i dalje postoje kao kamen spoticanja današnjim generacijama vrhunskih rukometašica, odnosno sportašica uopće.

Dob žena koje su sudjelovale u anketi bio je u rasponu od 35 – 59 godina, s naglaskom da je najveći broj sudionica (47%) bio u dobi između 35-40 godina. *Graf 10.* Navedena skupina rukometašica odgovara igračkoj dobi reprezentativki koje su 2005. godine osvojile mediteransku broncu, a 2012. godine ostvarile plasman na Olimpijske igre⁵.

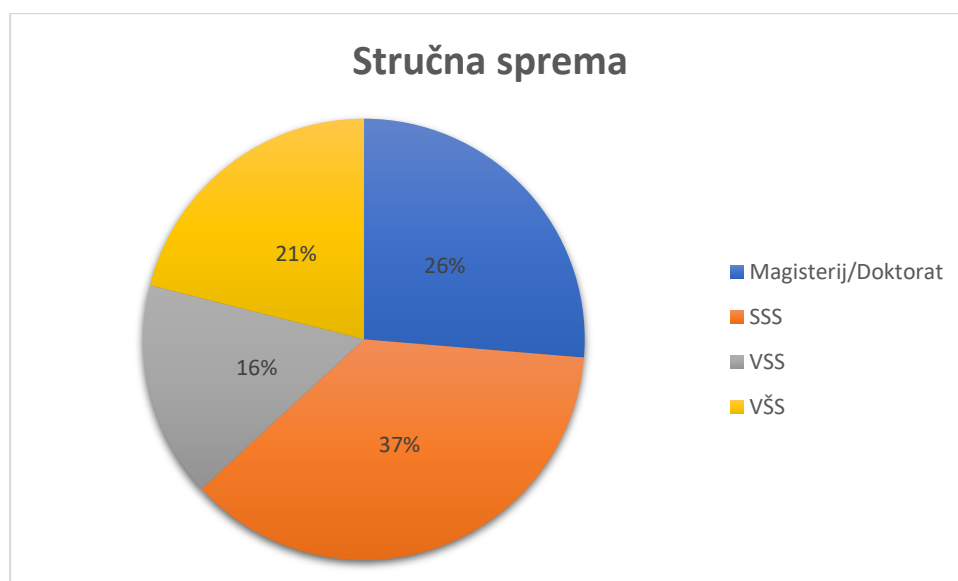
⁵ Hrvatska ženska rukometna reprezentacija uspjela je samo jedan put od osnutka Hrvatske države kvalificirati se na Olimpijske igre (London 2012.)

Graf 10: Dob ispitanica

Analizom stručne spreme ispitanica, moguće je zaključiti da najveći postotak ispitanica ima srednju stručnu spremu (37%), ali isto tako veliki broj njih ima završenu visoku školu (16%) i magisterij ili doktorat (26%). Graf 11.

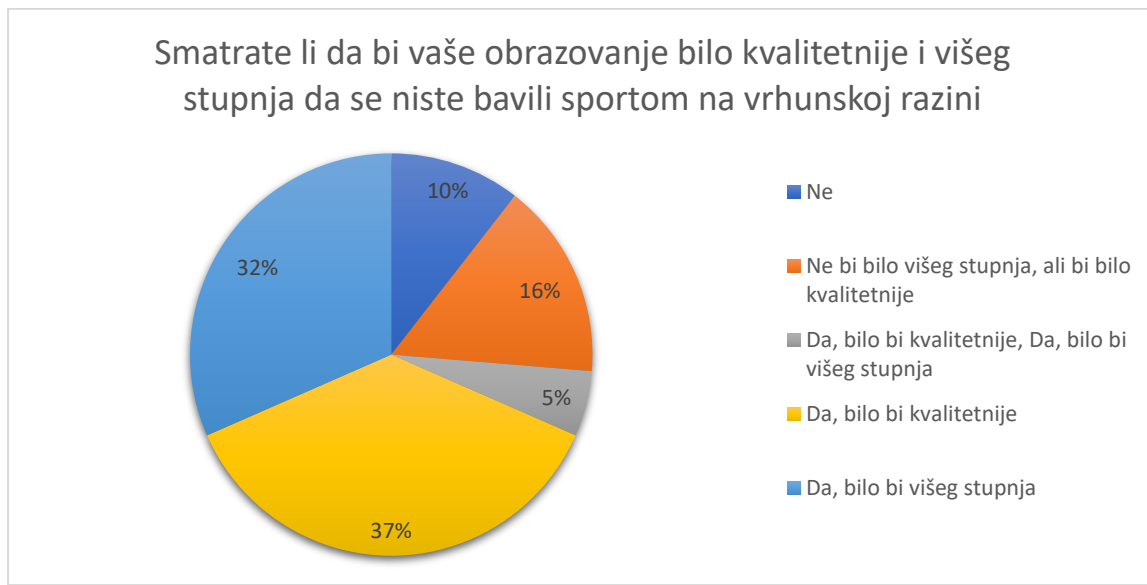
Graf 11: Stručna sprema ispitanica

Usporedbom stručne spreme i mišljenja o kvaliteti i stupnju postignutog obrazovanja, čak 74% ispitanica smatra da bi njihovo obrazovanje bilo višeg stupnja (32%), više kvalitete (37%) ili oboje (5%) u slučaju da nisu imale vrhunsku sportsku karijeru. Graf 12. Zanimljivo je istaknuti da gotovo sve ispitanice visokog obrazovanja, uključujući i poslijediplomske studije, smatraju da bi njihovo obrazovanje bilo kvalitetnije. Ova činjenica samo kazuje kako

ispitanice, bez obzira na visoki stupanj obrazovanja, smatraju kako nisu kvalitetno mogle usklađivati sportske obveze sa zahtjevima visokog obrazovanja. Važno je napomenuti kako je, s obzirom na dob prestanka sportske karijere i dužinu trajanja školovanja, evidentno da su ispitanice svjesno razmišljale o karijeri nakon sportske karijere za vrijeme trajanja sportske karijere.

Graf 12: Kvaliteta i stupanj obrazovanja Ž

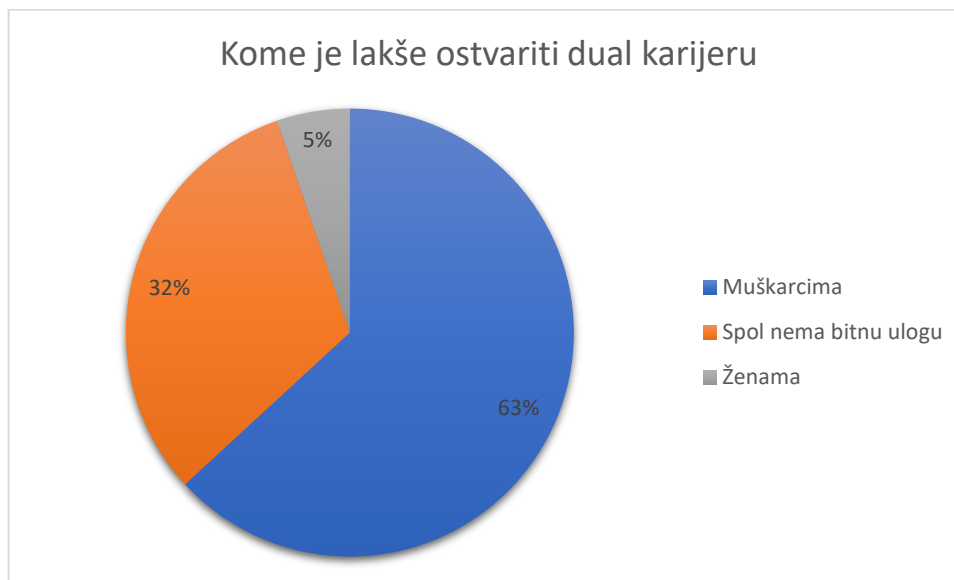
Prilikom analize dijela upitnika koji se odnosi na potporu vrhunskim sportašima u smislu podrške bavljenju sportom, čak 74% ispitanica nije zatražilo potporu (58%) ili nisu imale saznanja o takvoj mogućnosti (16%). Jedan od razloga koji se navodi za nedobivanje potpore je da je potporu, u vidu stambenog zbrinjavanja, dobio član muškog kluba, koji nije posjedovao veće, štoviše, niti jednake sportske zasluge.

Ostanak u sportu nakon završene sportske karijere, bio je logičan slijed kod 63% ispitanica koje su kao trenerice (42%) i sportske djelatnice (21%) ostale pridonositi rukometnoj slici Hrvatske. Ono što je intrigantno je podatak da je gotovo jednak postotak ispitanica izjavilo da im sport i sportska poznanstva jesu (48%) ili nisu (47%) bili zaslužni za prvo zaposlenje⁶. Ovakav rezultat može se pripisati nedovoljnoj popularnosti ženskog rukometa i prepoznatljivosti u društvu, ali i činjenici da su ispitanice bile snalažljivije na tržištu rada i prepoznale prilike u datom trenutku.

⁶ Preostali postotak pripada ispitanici koja još uvijek nije ostvarila prvo zaposlenje

Prilikom ostvarivanja dual karijere, 63% ispitanica smatra kako je muškarcima lakše ostvariti dual karijeru, dok 32% njih ne misli da sport ima bitnu ulogu pri tome. Jedna ispitanica navela je kako smatra da je ženama lakše ostvariti dual karijeru, ali uz objašnjenje da je to iz razloga jer su snalažljivije i prilagodljivije u odnosu na muškarce. *Graf 13.*

Graf 13: Ostvarivanje dual karijere prema spolu Ž

Osnove za ostvarenje dual karijere su, prema odgovorima ispitanica, upornost, predanost, dobra organizacija, ambicije, usmjerenje i podrška od strane sportskog kluba, usklađivanje obveza, ali i ona druga strana koja se tiče veza i poznanstava, različitih mogućnosti u pojedinim državama, usporavanje razvoja karijere majčinstvom, neusklađenost i inertnost državnih institucija koje ne provode mjere potrebne za usklađivanje ovih dviju karijera.

3. RASPRAVA O PRILAGOĐENOSTI MJERA ŽENAMA I ŽENAMA U SPORTU

3.1. Opća rodna osviještenost

Dugo vremena je sport bio rezerviran samo za muškarce. Ženama je bilo zabranjeno, ne samo sudjelovanje, već i prisustvovanje sportskim nadmetanjima, sam boravak na sportskim borilištima. Tek 1900. godine, na Olimpijskim igrama u Parizu su se žene prvi put mogle natjecati. Od tada je prošlo više od 120 godina, a žene još uvijek nemaju jednaka prava kao muškarci, čak ni u sportu. 1967. godine na Bostonskom maratonu sudjelovala je Kathrine Switzer, prva žena koju je direktor Maratona napao tijekom utrke. Poznata fotografija koja je snimljena u trenutku napada dok ju njezin tadašnji dečko i trkač brani, postala je simbolom u borbi za ženska prava. Tek 1972. godine ženama je bilo dozvoljeno da se natječu (Wikipedia, 2021).

Ako u lokalnoj knjižnici potražimo knjigu o sportu, ona će najvjerojatnije biti dominantno pisana o muškarcima. Ako odemo u sveučilišnu knjižnicu i potražimo dio koji se odnosi na povijest i sociologiju sporta, prikazat će muške standarde. Ako upalimo televiziju i potražimo sportski program, dolazimo do iste situacije; gotovo 90% je vjerojatnost da će sudionici biti muški, a ne ženski natjecatelji. Usprkos činjenici da sve više žena sudjeluje u više sportova nego ikada prije i usprkos značajnom broju feminističkih intervencija u sportsku teoriju, puno više pažnje je i dalje usmjereno na utjecaj sporta na život muškaraca nego na život žena (Hargreaves, 1994).

Dvadeseto je stoljeće doživjelo ogromne promjene u obrascima konzumerizma i rasonode, u odnosima među spolovima i u značaju koje zauzima tijelo u zapadnoj kulturi. Dvadeset i prvo stoljeće donijelo je neke od širokih društvenih promjena koje ženski sport čine fascinantnom temom za analizu. U pripremi ovog istraživanja prestupljeno je jednakom broju bivših rukometašica i rukometaša s molbom da ispune upitnik kojim bi, u osnovi, učestvovali u istraživanju o ravnopravnosti u sportu. Važno je primijetiti da, nasuprot inzistiranju, jednak broj učesnika i učesnica nije bio postignut, na uštrb muškaraca. Istim se potvrđuju generalni stavovi prema ravnopravnosti: ravnopravnost je nešto što je predviđeno za žene, zaima žene i borba je ostavljena samo ženama.

Ekonomsko osnaživanje žena ključno je za ostvarivanje ženskih prava i ravnopravnosti spolova. Ono uključuje sposobnost žena da ravnopravno sudjeluju na

postojećim tržištima, njihov pristup i kontrolu nad proizvodnim resursima, pristup dostojnom zaposlenju, kontrolu nad vlastitim vremenom, životima i tijelima te glasnije djelovanje i smisljeno sudjelovanje u donošenju ekonomskih odluka na svim razinama, od kućanstva do međunarodnih institucija. Ekonomska jednakost žena dobra je za poslovanje, a tvrtke imaju velike koristi od povećanja mogućnosti zapošljavanja i vodstva za žene. Ekonomska jednakost žena povećava organizacijsku učinkovitost i rast.

Kada više žena radi, ekonomije rastu. Ekonomsko osnaživanje žena povećava produktivnost, povećava diversifikaciju gospodarstva i jednakost dohotka uz druge pozitivne razvojne rezultate. Osnaživanje žena u gospodarstvu i zatvaranje rodnih jazova u svijetu rada ključni su za postizanje Agende za održivi razvoj 2030 (UN Secretary General's High Level Panel on Women's Economic Empowerment, 2016) i postizanje ciljeva održivog razvoja, među kojima su ciljevi za postizanje ravnopravnosti spolova, za promicanje punog i produktivnog zapošljavanja te dostojanstven rad za sve, za okončanje siromaštva, za sigurnost hrane, za osiguranje zdravlja i za smanjenje nejednakosti.

Povećanje obrazovnog postignuća žena i djevojčica doprinosi ekonomskom osnaživanju žena i inkluzivnijem gospodarskom rastu. Obrazovanje, usavršavanje i prekvalifikacija tijekom života – posebice kako bi se održao korak s brzim tehnološkim i digitalnim transformacijama koje utječu na radna mjesta – od ključne su važnosti za zdravlje i dobrobit žena i djevojčica, kao i za njihove prilike za ostvarivanje prihoda i sudjelovanje na formalnom tržištu rada. Povećana obrazovna postignuća čine oko 50 % gospodarskog rasta u zemljama OECD-a u posljednjih 50 godina (OECD, 2012). No, za većinu žena značajni dobici u obrazovanju nisu se pretočili u bolje rezultate na tržištu rada (UN WOMEN, 2018).

Žene i dalje manje sudjeluju na tržištu rada nego muškarci diljem svijeta i češće su nezaposlene od muškaraca. Na globalnoj razini, žene su manje plaćene od muškaraca. Rodni jaz u plaćama procjenjuje se na 23%. To znači da žene zarađuju 77% onoga što zarađuju muškarci, iako ove brojke podcjenjuju stvarni opseg rodnih razlika u plaćama, osobito u zemljama u razvoju gdje prevladava neformalno samozapošljavanje. (UN WOMEN, 2018)

Žene se također suočavaju s kaznom za majčinsku plaću, koja se povećava kako se povećava broj djece koju žena ima. Nasilje i uznemiravanje u svijetu rada pogađaju žene bez obzira na dob, mjesto, prihod ili društveni status. Ekonomski troškovi – odraz ljudskih i

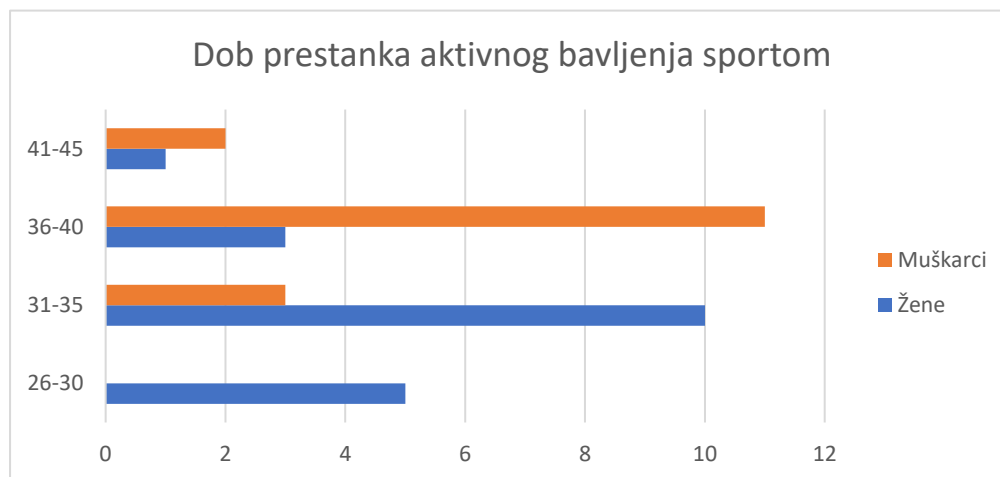
društvenih troškova – za globalnu ekonomiju diskriminirajućih društvenih institucija i nasilja nad ženama procjenjuju se na otprilike 12 milijardi USD godišnje. (UN WOMEN, 2018)

3.2. Rodna osviještenost u dual karijeri

Analizom istraživanja provedenog među bivšim rukometašicama i rukometašima koji su svoje profesionalne karijere ostvarili na najvišoj nacionalnoj razini, dobiveno je stanje dual karijere žena u rukometu.

Uspoređujući ispitanane rukometaše i rukometašice, prije svega je vidljiv podatak da je, bez obzira što je različita dob u pitanju, većina ispitanih pripadala najuspješnijim generacijama nacionalnih selekcija. Govoreći o godinama, evidentno je da rukometašice ranije završavaju svoju profesionalnu karijeru *Graf 14*, što je uzrokovano stvaranjem obitelji, zapošljavanjem, a prije svega nedovoljnim primanjima u ženskom rukometu koji bi osigurali egzistenciju ili barem ekonomsku sigurnost na dulji period. Treba naglasiti da je u Hrvatskoj, za razliku od nekih zapadnih, posebice skandinavskih zemalja, još uvijek gotovo nemoguće spojiti majčinstvo sa sportskom karijerom.

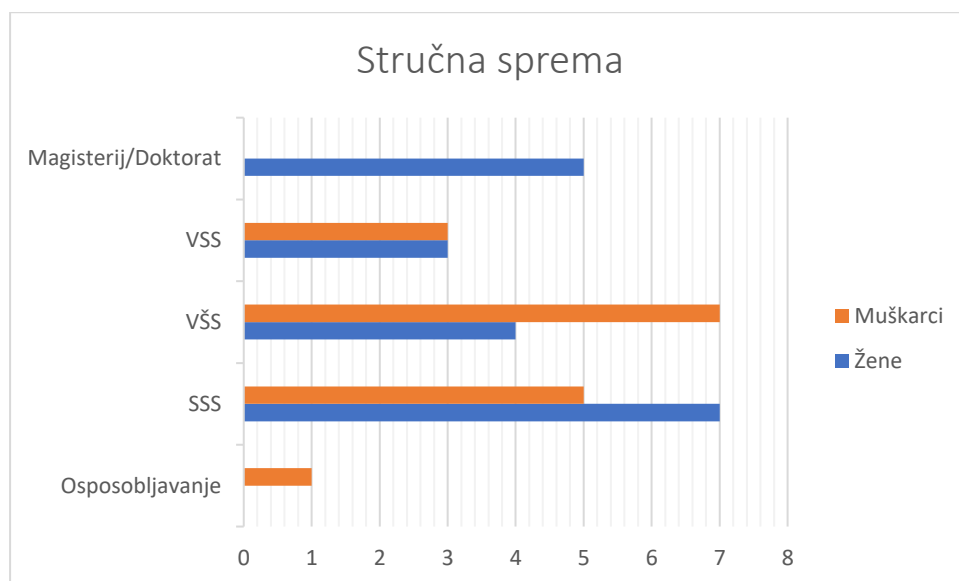
Graf 14: Dob prestanka aktivnog bavljenja sportom

U *Grafu 15* prikazana je usporedba razine obrazovanja ispitanih rukometašica i rukometaša. Prema priloženome, evidentno je da u najvišoj razini obrazovanja nema niti jednog muškarca, a u najnižoj razini nema niti jedne žene. Iako višeg obrazovanja, žene su mišljenja da su mogle imati kvalitetnije i više obrazovanje da se nisu bavile sportom na vrhunskoj razini, što dalje objašnjava i razloge koje su navele kao osnovu za ostvarenje dual

karijere, prije svega upornost, odricanje, organizaciju vremena, ali i veću zabrinutost za budućnost nakon završetka sportske karijere.

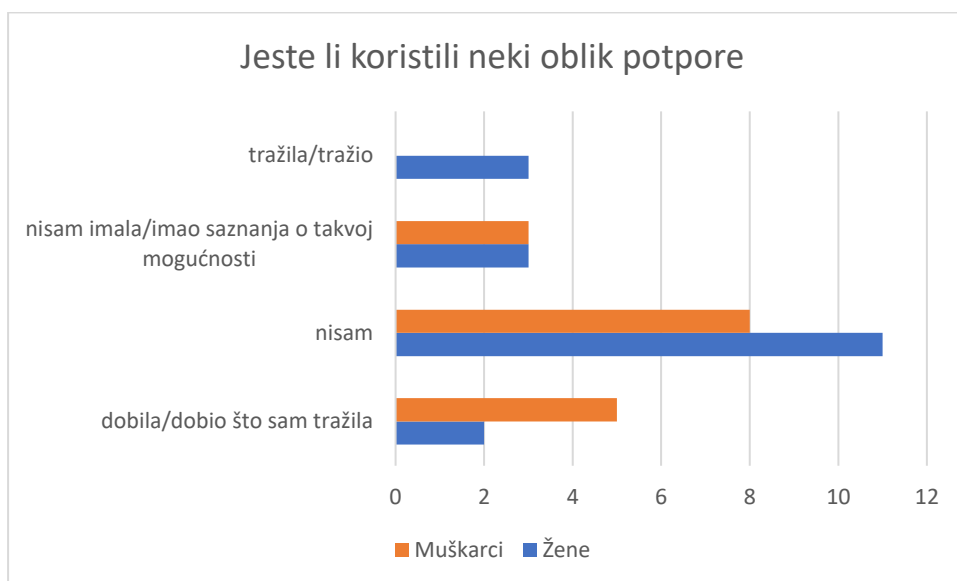
Graf 15: Stupanj obrazovanja M i Ž

Kod usporedbe ženskih i muških odgovora vezanih uz kvalitetu i stupanj obrazovanja, niti jedan muškarac nije izjavio da ne bi bilo razlike da se nije bavio vrhunskim sportom, dok su žene izjavile svoje zadovoljstvo postignutim stupnjem i kvalitetom obrazovanja. Ovdje je primjetno da muškarci zapravo ostvaruju svoju stručnu kvalifikaciju, ali bez prevelike ambicije, dok žene usprkos ambiciji, upornosti i dostizanju zacrtanog i dalje nisu jednake muškim kolegama.

S obzirom na razinu sportske karijere i računajući da je više osoba bilo uključeno u praćenje njihovih karijera, za očekivati je da su sportaši bili upoznati s mogućnostima koje im sport pruža kao olakotna okolnost za rješavanje životnih pitanja, situiranje i osiguravanje sigurnije budućnosti. Problem i kod rukometašica i rukometaša predstavlja neinformiranost o takvoj mogućnosti, *Graf 16*. Važno je primijetiti također da su samo rukometašice odgovorile da su tražile, a nisu dobile potporu ili su dobile nešto različito od onoga što su tražile. Ono što je vidljivo iz navedenog prikaza je da veći broj rukometašica nije koristilo nikakav oblik potpore i da je puno manji broj žena koje su dobile ono što su tražile u odnosu na muške kolege. Nažalost, evidentno je i da su žene bile zakinite u potporama u korist svojih muških kolega koji nisu imali ekvivalentan sportski uspjeh.

Graf 16: Korištenje potpore u smislu podrške bavljenju sportom M i Ž

Rezimiramo li ostale odgovore rukometašica i rukometaša, moguće je primijetiti da su uglavnom muškarci ti koji ostaju u trenerskom poslu nakon sportske karijere, što se može pripisati njihovoj uskoj specijalizaciji, nedovoljnoj ambiciji, interesu i upornosti da se obrazuju u drugačijem smjeru osim onog u sportu. Također je bitno naglasiti da su uglavnom ispitanice, koje nisu ostvarile majčinsku ulogu odmah nakon sportske karijere, ostale vezane uz rukomet u vidu trenerskog posla. Nadalje, žene su svjesne da im je puno teže ostvariti dual karijeru u odnosu na muškarce, dok muškarci ne doživljavaju spol kao neku od prepreka pri uspostavljanju druge karijere koja će, uz aktivno bavljenje sportom, osigurati ekonomsku neovisnost. I žene i muškarci su bili izričito jasni po pitanju prekida sportske karijere zbog poslovnih obveza. Naime, nitko od ispitanika nije prekinuo sportsku karijeru iz tog razloga, ali prvenstveno zato jer, uz vrhunsku sportsku karijeru, nisu mogli ostvariti onu poslovnu. Jedan od ispitanika je dodao kako upravljanje svojim poslovima od strane treće osobe ne smatra vlastitim poslovnim uspjehom, odnosno iskustvom.

4. ZAKLJUČAK

Pregledom literature na temu dual karijere u sportu, možemo utvrditi da je provedena nekolicina istraživanja, ali niti jedno nije dalo konkretne podatke. Produbljujući temu dual karijere žena u sportu, koji načelno nije naglašavao samo rukomet, dolazimo do vrlo oskudnih informacija i literature.

Analizirajući provedene metode rada u ovom istraživanju, dolazimo do zaključaka koje, kada ih raščlanimo prema spolu, zaista daju zabrinjavajuću sliku stanja i svijesti sportaša koji su se profesionalno bavili rukometom na reprezentativnoj razini.

Istraživanje provedeno kroz ovaj rad nije sveobuhvatno da bi predstavljalo činjenično stanje, ali primjeri i iskustva prikupljena slučajnim uzorkom pokazuju nisku razinu svijesti o dual karijeri sportaša. HOO je 2013. godine organizirao promocijski dan „Karijera nakon sportske karijere“ u šest velikih županija, ali nakon što su doneseni zaključci s istih, ništa nije poduzeto. Neki od zaključaka i dalje su aktualni te ih je važno istaknuti kako bi se ukazalo na dugogodišnji problem s kojim se suočavaju sportaši (HOO, 2013):

- Nedostatna osjetljivost i razumijevanje okoline za sportaša koji nastoji uskladiti obveze u obrazovanju i sportu
- Potreba za uvođenjem edukativnih radionica i promocijskih dana o dual karijeri radi informiranja sportaša i osvješćivanja sportske javnosti o važnosti obrazovanja tijekom sportske karijere,
- Osiguravanje veće fleksibilnosti obrazovnih ustanova i sportskih klubova tijekom školovanja mladih sportaša, odnosno poštivanje minimalnih standarda dualne karijere tijekom obrazovanja, od kojih je važna suradnja sportskih klubova i obrazovnih ustanova.
- Izraditi evidenciju kategoriziranih / vrhunskih sportaša u obrazovanju
- Izraditi zakonsku regulativu i strategiju obrazovanja sportaša uz psihološku i pedagošku pomoć mladim sportašima uz stručne suradnike/koordinate za sportaše
- Utvrditi modele suradnje škola u kojima se obrazuje veći broj sportaša sa sportskim klubovima

Ovim zaključcima pridodaje se i mišljenje Nacionalnog vijeća za sport iz 2011. godine koje, između ostaloga, predlaže sljedeće:

- Potrebno je pravilnikom propisati status kategoriziranih sportaša, izraditi nove obrazovne programe različitih razina koji nude završnost (u sklopu srednjeg školstva osigurati izborne predmete sportašima koji nemaju interes za studiranjem kako bi se osposobili za sportsku administraciju ili vođenje sportskih objekata)
- Potrebno je utvrditi analizu potreba u sportu, kao i interes sportaša u obrazovanju kako bi se dobila stvarna slika potrebe i potražnje na tržištu
- Jedinice lokalne i regionalne samouprave moraju aktivno poticati kampanju promicanja obrazovanja uz sportsku karijeru
- Rektorski zbor hrvatskih sveučilišta mora osigurati model o skrbi za kategorizirane sportaše koji su na studijima, osigurati im stručnu pomoć
- HOO bi trebao potaknuti i intenzivirati aktivnosti koje bi pridonijele osiguravanju zapošljavanja zainteresiranih sportaša
- Sportske obrazovne institucije bi trebale predložiti nove obrazovne programe koji nude završnost i ostanak rada u sportu⁷

Ovo istraživanje trebalo je dokazati ili opovrgnuti početnu hipotezu da *dual karijera u Hrvatskoj nije primijenjena dovoljno jer, sportaši koji su ciljane grupa dual karijere – nisu upoznati s mogućnostima* u dovoljnoj mjeri da pokušaju ostvariti pristup ovom svojevrsnom pravu sportaša. Pored nedostatka saznanja o prilikama kreiranim kroz regulacije dual karijere, ovo istraživanje definiralo je poziciju žena – vrhunskih rukometašica u dual karijeri u odnosu na muške kolege jednakog ranga te nastojalo odgovoriti na pitanje: *je li pristup dual karijeri uistinu rodno osjetljiv?*

Sveobuhvatna analiza metoda korištenih u istraživanju, iskustvo i percepcija stanja u društvu, dokazali su da je **navedena hipoteza točna**. Naime, u Hrvatskoj postoji veliki problem uspostavljanja dual karijere sportaša, posebice onih na vrhunskoj razini čiji sportski

⁷ Ova preporuka je dijelom izvršena s obzirom da je ovo istraživanje završni rad jednog takvog stručnog programa za osposobljavanje trenera

angažman iziskuje daleko veći fizički i psihički napor u odnosu na osobe koje se ne bave sportom ili se ne bave sportom na vrhunskoj razini. Zakoni jesu rodno osjetljivi, ali podzakonski akti, pravilnici, struka, nisu dovoljno snažni da bi olakšali pristup ženama.

Biti rukometašica na vrhunskoj razini, biti odbojkašica, atletičarka, plivačica ili gimnastičarka - biti sportašica koja ostvaruje vrhunske rezultate na državnom i međunarodnom nivou, dovoljan je razlog da nekoga gledamo s poštovanjem. Kontinuirano bavljenje sportom, posebno na profesionalnoj razini, omogućuje mladim osobama kvalitetan osobni razvoj, usvajanje radnih navika, odgovornosti, upornosti, samodiscipline, sposobnosti prilagodbe različitim situacijama i nošenje s dobrim, ali i onim lošim situacijama u životu. Upravo iz tog razloga, zbog svojih znanja, vještina i kompetencija koje usvajaju tijekom sportske karijere, sportaši i sportašice su kvalitetni i vrijedni radnici. Ako im pomognemo i usmjerimo ih da uz sportske uspjehe ostvaruju i one na području školovanja, a kasnije zaposlenja i obitelji, izgradit ćemo kvalitetno društvo i stabilnu ekonomiju s velikom količinom stabilnih, vrijednih i kvalitetnih pojedinaca.

Nakon svega, ostaje pitanje za neka druga istraživanja: je li dual karijera sportaša i sportašica njihovo pravo ili privilegija?

5. LITERATURA

- Berdahl, J., Uhlmann, E., & Bai, F. (2015). Win-win: Female and male athletes from more gender equal nations perform better in international sports competitions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 1-3. doi:<https://doi.org/10.1016/j.jesp.2014.08.003>
- Caput-Jogunica, R., & Vrbek, B. (2017). *Nacionalni Program Razvoja Karijere i Karijere Nakon Športske Karijere (2017 - 2020)*. Zagreb: HOO. Dohvaćeno iz https://www.hoo.hr/images/dokumenti/To%C4%8Dka_5.2._Nacionalni_program_razvoja_karijere_i_karijere_nakon_%C5%A1portske_karijere_2017.pdf
- Donlić, V., Kinkela, D., & Moretti, V. (2009). Aktivnost žena u području sporta i sportske rekreacije. *VIII KONFERENCIJA O ŠPORTU ALPE-JADRAN*. Opatija. Dohvaćeno iz https://www.researchgate.net/publication/327832817_AKTIVNOST_ZENA_U_PODRU_CJU_SPORTA_I_SPORTSKE_REKREACIJE
- EC. (2012). *EU Guidelines on Dual Careers in High-Performance Sport*. EU Expert Group "Education & Training in Sport". Brussels: EU. Dohvaćeno iz https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/documents/dual-career-guidelines-final_en.pdf
- Hermann, J., & Vollmeyer, R. (2016). "Girls should cook, rather than kick!" – Female soccer players under stereotype threat. *Psychology of Sport and Exercise*, 94-101. doi:<https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2016.06.010>
- HOO. (2013). Preuzeto 25. 6 2022 iz <https://www.hoo.hr/hr/sportasi/sportasi-i-obrazovanje/2776-sportasi-i-obrazovanje-potencijal-zajednice>
- HOO. (2020). *Sinergija Sportske Kulture, Olimpijskih Vrijednosti i Dual Karijere u Sportu*. Zagreb: Hrvatski Olimpijski Odbor. Dohvaćeno iz <https://issuu.com/hrvatskiolimpijski odbor/docs/sinergija-hoo-2020>
- Lopiano, D. A. (2000). MODERN HISTORY OF WOMEN IN SPORTS: Twenty-five Years of Title IX. *Clinics in Sports Medicine*, 163-173. doi:[https://doi.org/10.1016/S0278-5919\(05\)70196-4](https://doi.org/10.1016/S0278-5919(05)70196-4)
- MTS. (2020). Rezultati provedenih istraživanja za Analizu stanja za potrebe Nacionalnog programa športa. Zagreb: Ministarstvo turizma i sporta. Dohvaćeno iz <https://mint.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti->

sdus/analize//Rezultati%20istra%C5%BEivanja%20o%20sportskoj%20i%20rekreacijskoj%20aktivnosti.pdf

- Nacionalno vijeće za sport, N. v. (2011). *Kategorizirani sportaši u sustavu obrazovanja*. Zagreb.
- OECD. (2012). *Gender Equality in Education, Employment and Entrepreneurship: Final Report to the MCM 2012*. Paris. Preuzeto 27. 06 2022 iz <http://www.oecd.org/employment/50423364.pdf> p. 3.
- Talleu, C. (2011). Priručnik o dobroj praksi: Ravnopravnost polova u Športu. Dostupnost športskih aktivnosti djevojčicama i ženama. Dohvaćeno iz <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Priru%4%8dник%20o%20dobroj%20praksi%20Vije%4%87a%20Europe%20%e2%80%9eRavnopravnost%20spolova%20u%20c5%a1portu%20%e2%80%93%20Dostupnost%20c5%a1portskih%20aktivnosti%20djevoj%4%8dicama%20%20>
- UN Secretary General's High Level Panel on Women's Economic Empowerment. (2016). *Leave No One Behind: A Call to Action for Gender Equality and Women's Economic Empowerment*. New York. Preuzeto 27. 6 2022 iz <https://www.empowerwomen.org/-/media/files/un%20women/empowerwomen/resources/hlp%20briefs/unhlp%20full%20report.pdf?la=en>
- UN WOMEN, U. (2018). *Facts and Figures: Economic Empowerment*. New York. Preuzeto 26. 06 2022 iz <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/economic-empowerment/facts-and-figures#notes>
- UNFPA. (2020). *Reporting on Gender-Based Violence. Second Edition*. Amman, Jordan.: UNFPA.
- WHO. (2010). *World Health Organisation*. Dohvaćeno iz Preventing intimate partner and sexual violence against women: <https://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/primaryprev/en/>
- Zolotareva, L. V., & Volchkova, V. I. (2015). ADAPTATION OF ATHLETES AFTER COMPLETING THE SPORTS CAREER. *СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ СПОРТИВНОГО РЕЗЕРВА В ПРЕДДВЕРИИ XXXI ОЛИМПИЙСКИХ ИГР В РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРО* (str. 180-181). Moskva: Поволжская государственная академия физической культуры, спорта и туризма (Казань).

PRILOG – ANKETNI UPITNIK

Dual karijera u sportu

Ovaj upitnik dio je istraživanja za pisanje završnog rada na Kineziološkom fakultetu u Splitu na temu: Dual karijera žena u rukometu. Istraživanje se vrši kako bi se dobio uvid u pripremu i podršku za tranziciju nakon sportske karijere u drugu profesiju te kako bi se uvidjele eventualne razlike između sportašica i sportaša. Odgovori koje podijelite biti će analizirani i predstavljeni u završnom radu, ali vaše ime ili drugi podaci koji bi vas mogli identificirati će biti zaštićeni i poznati samo autorici. Ispunjenjem ove forme smatra se da pristajete na opisani način korištenja informacije koje podijelite. U svakom slučaju - srdačno se zahvaljujem!

1. Email *

2. Spol ispitanika *

- Žena
- Muškarac
- Ne želim se izjasniti

3. Dob ispitanika? *

4. Stručna sprema ispitanika? *

- NKV
- SSS
- VŠS
- VSS
- Magisterij/Doktorat
- Završeno osposobljavanje bez posebne kvalifikacije prepoznate od strane države

5. Dob prestanka aktivnog bavljenja sportom? *

6. Jeste li koristili neki oblik potpore (država, grad) u smislu podrške bavljenju sportom (stipendija, stan, poslovni prostor, zaposlenje)?

- tražila/tražio
- dobila/dobio, ali ne ono što sam
- tražila/tražiodobila/dobio što sam
- tražila/tražio
- nisam imala/imao saznanja o takvoj
- mogućnostinislam

7. Ako ste tražili, a niste dobili neku od navedenih ili sličnu podršku, molim vas dajte kratko objašnjenje zašto.

8. Jeste li ostali u sportu i nakon sportske karijere? *

- da, kao sportski djelatnik (djelatnica/djelatnik unutar sportskog kluba, str.suradnica/suradnik i sl)
- da, kao
- trener
- ne

9. Sport i sportska poznanstva su zaslužni za moje prvo zaposlenje?

- da
- ne
- Other: _____

10. Jeste li morali prekinuti sportsku karijeru zbog poslovnih obveza?

- ne
 da (ako da, molim vas ostavite kratko objašnjenje ispod)
 Other: _____

11. Po vašem mišljenju, smatrate li da je lakše ostvariti dual karijeru (uz aktivno bavljenje sportom, uspostaviti i drugu karijeru koja će osigurati ekonomsku neovisnost):

- Muškarcima
 Ženama
 Spol nema bitnu ulogu

Other:

12. Smatrate li da bi vaše obrazovanje bilo kvalitetnije i višeg stupnja da se niste bavili sportom na vrhunskoj razini?

- Da, bilo bi
 kvalitetnije Da,
 bilo bi višeg
stupnja
Ne bi bilo višeg stupnja, ali bi bilo kvalitetnije
 Other: _____

**13. Šta je po vama, osnov za ostvarenje dual karijere (godine, spol, drugi faktori)?
Molim objasnite.**

Hvala Vam na
Vašem vremenu i
odgovorima!

U slučaju dodatnih pitanja, stojim na raspolaganju
sandra.stojkovic@gmail.com